

Юрій Крисюк
*Волинський національний університет
імені Лесі Українки
кандидат юридичних наук*

Місцеве самоврядування як форма втілення влади народу – одна з центральної проблем плебсології

Місцеве самоврядування – це форма самоорганізації населення на місцях, що виявляється у таких соціальних характеристиках як самоуправління, самодіяльність, саморегулювання, самоконтроль. Як найпростіша форма організації управління в будь-якій соціальній спільноті, самоврядування проявляється і втілюється у відповідних інституційних формах на усіх етапах еволюції суспільства й може розглядатися як внутрішньо притаманний суспільству спосіб координації соціальних зв'язків, що має на меті реалізацію групових потреб завдяки об'єднанню спільних зусиль.

У контексті становлення й розвитку громадянського суспільства в Україні місцеве самоврядування є формою реалізації прав і свобод людини і громадянина через самоврядне регулювання публічних відносин на місцевому рівні та вирішення в інтересах територіальної громади питань місцевого значення.

З точки зору плебсології як теорії про сутність влади мудрого народу місцеве самоврядування покликане вирішувати такі основні політико-правові завдання:

- залучення громадян до безпосередньої участі у вирішенні питань і проблем місцевого значення;
- реалізацію права територіальної громади;
- забезпечення функціонування однієї з форм народовладдя.

Для українського народу завжди був характерний високий рівень самоорганізації та самоврядування. Найдавнішою його формою, відомою в історії

національної держави і права, є давньоруське віче, рішення якого були обов'язковими навіть для Великого князя.

Пізніше відомі козацькі і старшинські ради, кола, збори. Однак впродовж того історичного періоду, коли Україна перебувала у складі СРСР, традиції самоуправління були значною мірою втрачені і до сьогодні відновлюються доволі важко. Значною мірою це пояснюється тим, що система місцевого самоврядування в Україні сформувалася на основі радянської системи, від якої отримала у спадок жорстко централізовану вертикальну структуру, методи «ручного керування», патерналістські традиції стосовно населення. Демократизація суспільства, спроби переходу від адміністрування до самоорганізації і самоуправління виявили значні недоліки в системі місцевого самоврядування, її неефективність у нових соціальних умовах.

Система органів місцевого самоврядування в Україні не відповідає європейським стандартам, оскільки залишається неефективною, схильною до корупції і внутрішньо суперечливою. Попри існуючі правові й організаційні форми, в т.ч. місцеві референдуми, вона залишається закритою від громади, громіздкою і відірваною від потреб простої людини. Підтвердженням цього невтішного факту є опублікований у вересні 2009 року світовий рейтинг конкурентоспроможності країн, оголошений Всесвітнім економічним форумом. Серед 133 країн Україна посідає 82-ге місце, а за якістю інституціонального середовища – 120-те.

Місцеве самоврядування буде динамічно розвиватися лише за умови існування в суспільстві попиту на цей інститут демократії, коли воно буде дійсно затребуване, а люди зрозуміють переваги самоорганізації та самоуправління. На жаль, поки що явка виборців при обранні окремо сільського, селищного, міського голови коливається в середньому від 30 до 50%, що свідчить про апатію та байдужість громадян до місцевих виборів і їх результатів. У територіальних громадах панує думка: «хто б не прийшов до влади – це не змінить їхнього життя». Для подолання існуючого психологічного бар'єру потрібні не лише нове законодавство, а й систематична просвітницька робота, потужне інформаційне забезпечення розвитку місцевого самоврядування.

Це тим більш важливо з огляду на те, що європейський вибір України зумовлює потребу в переході до нової, інноваційної моделі суспільно-політичного і правового розвитку, в основі якої – європейські духовні цінності; інтенсивні технології, класичний конституціоналізм і парламентаризм.

Згідно з Європейською хартією місцевого самоврядування європейські країни організують місцеву владу, дотримуючись наступних основоположних засад:

- місцеве самоврядування є однією з головних підвалин будь-якого демократичного ладу;
- право громадян брати участь в управлінні державними справами є загальним і демократичним, воно може бути безпосередньо реалізоване на місцевому рівні;
- для забезпечення ефективного і наближеного до кожного громадянина управління існуючі органи місцевого самоврядування мають бути наділені реальною, а не «паперовою» владою;
- місцеві органи влади в обов'язковому порядку повинні мати широку автономію в межах своєї компетенції та порядку її здійснення;
- права територіальних громад і органів місцевого самоврядування мають бути надійно захищені;
- місцеві органи влади повинні мати необхідні ресурси для здійснення завдань і функцій місцевого самоврядування,
- місцева влада повинна вибудовуватися на засадах організаційної, правової, фінансової, матеріальної самостійності; оптимальної децентралізації, повсюдності й субсидіарності.

За сучасних умов концепція місцевого самоврядування не може залишатися філософською абстракцією, вона повинна стати органічним складником загального процесу розвитку й постійного зміцнення громадянського суспільства в Україні.